

พลวัตการใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากร ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

นิภาพรรณ ยุทธิวิจน์ และ รัตนา ไกรนรา

สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

e-mail : 6081116048@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากร ในช่วง พ.ศ. 2500 จนถึงปัจจุบัน และเพื่อวิเคราะห์การจัดการทรัพยากรชุมชนที่นำไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่า ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตและสัมภาษณ์ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 3 กลุ่ม ดังนี้ ปรมาจารย์ชาวบ้านและผู้นำชุมชน 10 คน ผู้ประกอบอาชีพในชุมชน 13 คน และกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 10 คน ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากร ในช่วง พ.ศ. 2500 จนถึงปัจจุบันของตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จะแบ่งได้เป็น 3 ยุค คือ ยุคที่หนึ่ง ยุคพัฒนาระบบการทำนาเพื่อการพาณิชย์ (ปี พ.ศ. 2500 – 2520) ยุคที่สอง ยุคการพัฒนาอาชีพในชุมชน (ปี พ.ศ. 2520 – พ.ศ. 2540) และ ยุคที่สาม ยุคการพัฒนาการปรับตัวเข้าสู่ปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน) และการจัดการทรัพยากรชุมชนที่นำไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่าด้วยการประยุกต์ใช้แนวคิดเกษตรอินทรีย์ เป็นการนำแนวคิดเกษตรอินทรีย์เข้ามาใช้ในระบบการเกษตรในชุมชนเพื่อรักษาประสิทธิภาพของทรัพยากรที่ยังหลงเหลืออยู่ การจัดการพื้นที่เกษตรแบบผสมผสาน เพื่อให้เกิดการใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน การวางผังเมือง เพื่อเป็นการวางแผนรับมือกับการเป็นชุมชนเมืองในอนาคต และการจัดการน้ำโดยชุมชนมีส่วนร่วมชุมชนได้มีสิทธิในการต่อรองกับภาครัฐในการจัดการทรัพยากรน้ำ

คำสำคัญ : การใช้ประโยชน์ของทรัพยากร , การจัดการทรัพยากร, นครศรีธรรมราช

Abstract

The objectives of the research were to study the development on dynamics of utilization and resources management during BE 2500 until present. And to analyze community resources management leading to valuable resources utilization in Ta Ruea Sub district, Muang District, Nakhon Si Thammarat. It is a qualitative research. Data were collected through observation and interviews. There are 3 groups of informants as follows; 10 village philosophers and community leaders. 13 community professionals and 10 of people who live in Tha Ruea Sub district, Muang district, Nakhon Si Thammarat. The results showed that development of utilization and resources management during the year BE 2005 to present of Tha Ruea Sub district, Muang district, Nakhon Si Thammarat. It can be divided into 3 eras. The first era is the era of commercial farming system development (BE 2500-2520), the second era is the era of professional development in the community (BE 2520-2540), and the third era is the era of the development era, adapting to the present (BE 2540-present). And community resource management leading to the use of valuable resources by applying the concept of organic agriculture. It is the application of organic farming concepts into the community farming system in order to maintain the efficiency of the remaining resources. It also integrated farmland management for sustainable land use urban planning in order to plan for dealing with urban communities in the future and water management with community

participation. The community has the right to negotiate with the government on the management of water resources.

Keywords: resource utilization, resource management, Nakhon Si Thammarat

บทนำ

ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรที่มีความหลากหลาย ผจญ มีจิตต์ (2562)ในอดีตเคยเป็นเมืองท่าที่สำคัญ อยู่ในทำเลที่เหมาะสมต่อการแลกเปลี่ยนสินค้า และติดต่อค้าขายทางทะเล เนื่องจากมีลำน้ำออกสู่ทะเลได้สะดวก ต่อมาเกิดการลอบทบาทความเป็นเมืองท่าลง เนื่องจากมีแนวสันทรายเริ่มปิดตัวลงมากยิ่งขึ้น ประกอบกับน้ำทะเลลดและเกิดการทับถมของตะกอน โคลนตม ทำให้อ่างน้ำเดิมที่กว้างและลึก เกิดการตื้นเขิน การเดินเรือสำเภานขนาดใหญ่ไม่สะดวกอย่างแต่ก่อน ทำให้ชุมชนท่าเรือ ห่างไกลจากทะเลมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนสินค้าของเมืองนครศรีธรรมราช

ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีพัฒนาการชุมชนมาอย่างยาวนาน จากการดำเนินชีวิตของคนมักเป็นการพึ่งพิงธรรมชาติ โดยเฉพาะการประกอบอาชีพหลักของคนตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ที่มีเงื่อนไขหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากภัยธรรมชาติ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรในชุมชนจากผลกระทบของภัยพิบัติอย่างรุนแรงใน พ.ศ. 2505 และเป็นต้นเหตุให้คนในชุมชนบางส่วนเกิดการย้ายถิ่นเนื่องจากต้องการหนีภัยธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงจากพัฒนาการของเทคโนโลยีที่เข้ามามีส่วนช่วยในการผ่อนแรงเกษตรกรในชุมชน นั่นคือหลังจาก พ.ศ. 2518 ชาวบ้านเริ่มมีการนำเครื่องจักรมาใช้ในการผลิตแทนการใช้แรงงานของสัตว์เลี้ยง การทำการเกษตรเริ่มมีการพัฒนามากขึ้น โดยการเกษตรในชุมชนจากการทำนา เริ่มมีการทำสวนเพิ่มมากขึ้น ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรในชุมชนจากการเข้ามาขององค์กรภายนอกมากขึ้น ตัวอย่างการเข้ามาขององค์กรภายนอก เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น การก่อสร้างประตูประบายน้ำ คลองท่าเรือ-หัวตรุด ตามโครงการบรรเทาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อแก้ไขปัญหาหาน้ำท่วมของจังหวัดนครศรีธรรมราชที่เกิดเป็นประจำทุกปีในช่วงน้ำหลาก

จากเหตุที่กล่าวมาผู้วิจัยได้เห็นคุณค่าของการใช้ประโยชน์ และการจัดการทรัพยากรในชุมชน ได้ศึกษาเรียนรู้ว่าพื้นที่แห่งนี้มีทรัพยากรที่หลากหลาย เหมาะแก่การนำไปใช้ประโยชน์ เห็นความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่แห่งนี้มีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา เป็นพื้นที่ที่มีสินค้าโอท็อปที่ทำจากทรัพยากร และคนในชุมชน ได้สร้างชื่อให้กับจังหวัด และมีการก่อสร้างประตูประบายน้ำในพื้นที่สำหรับการแก้ไขปัญหาหาน้ำท่วมในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้วยเหตุดังกล่าวจึงสนใจที่จะศึกษาพัฒนาการใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากร และวิเคราะห์การจัดการทรัพยากรในชุมชน เนื่องจากมีความต้องการนำเสนอความเปลี่ยนแปลงแต่ละยุคสมัย และการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นส่งผลกระทบต่อชีวิตของคนในชุมชน เพื่อเป็นบทเรียนสำคัญให้แก่ชุมชนได้เกิดการปรับตัวในสังคม จากสังคมเกษตรกรรมมีการพัฒนาที่ก้าวหน้าเป็นสังคมเมืองมากยิ่งขึ้น ได้นำทรัพยากรที่มีอยู่ในตำบลท่าเรือไปพัฒนาให้เกิดประโยชน์อย่างมีคุณค่า

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากร ในช่วง พ.ศ. 2500 จนถึงปัจจุบันของ ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อวิเคราะห์การจัดการทรัพยากรชุมชนที่นำไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่า ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อการศึกษาพลวัตการใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากร ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต และสัมภาษณ์

ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 2 วิธี ดังนี้

1. การศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ บทความงานวิจัย และเอกสารอื่น ๆ ที่มาจากฐานข้อมูลที่น่าเชื่อถือ เช่น หนังสือวารสารวิชาการ หนังสือเกี่ยวกับทรัพยากรในชุมชน หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาจาก ทรัพยากรในชุมชน ซึ่งเป็นข้อมูลที่ผู้อื่นเคยรวบรวมไว้แล้ว และผ่านการสังเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาหา ข้อมูล จากตำราและเอกสารเหล่านี้ เพื่อให้งานวิจัยมีความน่าเชื่อถือ

2. ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมหรือบันทึกจากแหล่งข้อมูลโดยตรง ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลไว้ ดังนี้

- 2.1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ซึ่งจะสังเกตเกี่ยวกับการจัดการกับทรัพยากรในชุมชน โดย ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านั้น ซึ่งขณะที่ผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร จะทำให้ ได้เรียนรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากร และการเปลี่ยนแปลงทรัพยากร ซึ่งนำไปสู่การจัดการ ทรัพยากรของชุมชนในปัจจุบัน

- 2.2. การสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์แบบรายบุคคล และกลุ่มคน ซึ่งจะสัมภาษณ์กับ บุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทรัพยากร และการจัดการทรัพยากร ซึ่งการสัมภาษณ์ถือว่าเป็น การสอบถามข้อมูลที่ลึก และได้รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องที่ทำวิจัยตรงประเด็นที่สุด ซึ่งในการสัมภาษณ์ผู้วิจัย จะกำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์ดังนี้ คือ การใช้ทรัพยากรในชีวิตประจำวัน ผลกระทบที่เกิดจากการ เปลี่ยนแปลงทรัพยากรในชุมชน และการจัดการทรัพยากร

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ที่ได้รับส่วนได้ส่วนเสียจากการใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่ตำบลท่าเรือ อำเภอ เมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถจำแนกได้ทั้งหมด 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำชุมชน คือ บุคคลที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีในชุมชน และพัฒนาการของชุมชน ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล และผู้อาวุโสในชุมชน จำนวน 10 คน

2. ผู้ประกอบอาชีพในชุมชน คือ บุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากการใช้ทรัพยากรในชุมชนที่มีความชำนาญในการประกอบอาชีพไม่น้อยกว่า 10 ปี และมีความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรหรือการใช้ประโยชน์ที่ดินในด้านต่าง ๆ ได้แก่ เกษตรกร จำนวน 10 คน กลุ่มย่านลิเภา 3 คน

3. กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช คือ บุคคลที่อาศัยอยู่ในตำบลท่าเรือ มากกว่า 10 ปี จำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถามขึ้น เนื่องจากการลงพื้นที่จริงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ประเด็นเหล่านี้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงประเด็นที่จะศึกษาให้มากที่สุด ซึ่งเครื่องมือที่ใช้มีรายละเอียดดังนี้

1. แบบสังเกต การจัดการทรัพยากรในชุมชน ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาจากการใช้ทรัพยากร และการเปลี่ยนแปลงทรัพยากร ซึ่งนำไปสู่การจัดการทรัพยากร

2. แบบสัมภาษณ์ การใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากร ข้อมูลที่เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของทรัพยากรในชุมชน การใช้ประโยชน์ และการจัดการทรัพยากรในพื้นที่

การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

การศึกษานี้จะใช้วิธีการศึกษาเชิงบรรยายและสรุปเชิงวิเคราะห์ โดยนำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้เนื้อหาที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบบรรยายพรรณนา เพื่อให้เนื้อหาครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งรายละเอียดในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1. การนำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจจริงมาสรุปสาระสำคัญ ตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ในขอบเขตด้านเนื้อหา ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูล จากการลงพื้นที่สำรวจจริง โดยใช้การสัมภาษณ์ในประเด็นที่ต้องการศึกษา ข้อมูลอย่างละเอียด เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาในทุกด้าน

2. ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูล โดยตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ คือการตรวจสอบแหล่งข้อมูลในเรื่องที่ศึกษา โดยกรณีที่ข้อมูลมีความขัดแย้งไม่ตรงกันกับผู้ให้ข้อมูล ที่ให้การสัมภาษณ์คนใดคนหนึ่งผู้วิจัยจะนำคำถามเดิมสอบถามผู้ให้ข้อมูลอีกครั้ง เพื่อให้ผู้สัมภาษณ์ตอบคำถามอีกครั้งเป็นการยืนยันและหาข้อสรุปนั้นให้เกิดความชัดเจน ส่วนข้อมูลที่ไม่สามารถพิสูจน์ทราบได้ผู้วิจัยจะไม่นำข้อมูลนั้นมาใช้และถ้าได้ข้อมูลไม่เพียงพอจะทำการศึกษาตามการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมให้สมบูรณ์

3. เนื้อหาที่ได้มาได้มีการคิดวิเคราะห์ พิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ ประมวลผล และตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา เพื่อหาสิ่งที่บกพร่อง และเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้ได้เนื้อหาที่มีความสมบูรณ์ และตรงตามวัตถุประสงค์มากยิ่งขึ้น

4. นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลมาวิเคราะห์ตามขอบเขตด้านเนื้อหา และ รายงานผลการศึกษา ผู้วิจัยเสนอรายงานผลการศึกษาค้นคว้า โดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบเชิงบรรยาย อธิบาย และสรุปเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยจะแบ่งประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์มีทั้งหมด 2 ประเด็น โดยประเด็นแรกจะกล่าวถึงพัฒนาการของชุมชน ซึ่งมีการใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากรในชุมชนอย่างหลาย และ ประเด็นที่สองจะเป็นการสังเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ฐานข้อมูลจากพัฒนาการใช้ประโยชน์และการจัดการ ทรัพยากร ดังรายละเอียด

พัฒนาการใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากร ในช่วง พ.ศ. 2500 จนถึงปัจจุบันของตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

แบ่งออกเป็น 3 ยุค โดยมีหลักการในการแบ่งจากการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งในแต่ละยุคจะมีผลจากการเปลี่ยนแปลงที่ต่างกัน เนื่องจากวิถีชีวิตของคนจะมีความสัมพันธ์กับทรัพยากรในชุมชน จึงนำไปสู่การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่หลากหลายตามยุคสมัย สาเหตุของการศึกษาพัฒนาการในช่วงเวลา พ.ศ. 2500 จนถึงปัจจุบัน เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ชุมชนมีเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากชุมชนที่มีการดำรงอยู่ภายใต้การผลิตแบบพึ่งพิงธรรมชาติจนมีการปรับตัวภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ ตามช่วงเวลาที่เกิดขึ้นจนถึงปัจจุบันอยู่ตลอด จึงแบ่งยุคพัฒนาการตามความเคลื่อนไหวของชุมชนได้ดังนี้

ยุคที่หนึ่ง ยุคพัฒนาระบบการทำนาเพื่อการพาณิชย์ (ปี พ.ศ. 2500 – 2520)

ยุคนี้เป็นช่วงที่เริ่มมีการปรับเปลี่ยนเป้าหมายการผลิตจากการผลิตเพื่อบริโภคไปสู่การผลิตเพื่อการขายมากขึ้น แต่ก็ยังคงให้ความสำคัญกับการผลิตเพื่อยังชีพ เมื่อเป้าหมายในการผลิตเริ่มเปลี่ยน วิธีการผลิตจึงต้องปรับเปลี่ยนตามไปด้วย เห็นได้จากการจัดการแรงงานเริ่มเปลี่ยนจากการแลกเปลี่ยนแรงงานมาเป็นการจ้างงาน ซึ่งการทำนาในช่วงนี้จะเป็นการทำนาในระบบนาปี ใช้น้ำฝนที่เกิดขึ้นตามฤดูกาล โดยเริ่มไถในช่วงเดือนพฤษภาคม เริ่มหว่านเมล็ดในเดือนมิถุนายนและกรกฎาคม การทำนาจะเป็นนาปี ทำปีละครั้ง

ระบบการทำนาในช่วงนั้นยังคงมีการทำนาในแบบเดิม คือการทำนาแบบพึ่งพิงธรรมชาติ และมีการจัดการแรงงานโดยใช้แรงงานของสัตว์เลี้ยง (วัว/ควาย) ในการไถนา “ปี พ.ศ. 2508 – 2509 เป็นการไถนากับวัว/ควาย ความเป็นจริงมีมาตั้งแต่อดีตแต่ที่จำได้ในปี พ.ศ. 2508 – 2509 ยังมีการใช้วัวหรือควาย ในการไถอยู่

ในช่วงเวลานี้การทำนายังคงเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านส่วนใหญ่ในพื้นที่ แต่เป้าหมายในการผลิตของชาวนาเริ่มเปลี่ยนไป กล่าวคือ เป็นการผลิตเพื่อขายเป็นหลัก เนื่องจากปัจจัยและเงื่อนไขต่าง ๆ ในการทำนาเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง กล่าวได้ว่าการขยายตัวของการทำนาในพื้นที่ เป็นการทำนาเชิงการค้ามากขึ้น และเมื่อปี พ.ศ. 2510 รัฐได้ตั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรขึ้น เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนเงินทุนในการผลิตข้าว และเพื่อช่วยเหลือให้ชาวนามีแหล่งกักเก็บเงินทุนมาใช้ในการผลิต ขณะที่ในช่วงปี พ.ศ. 2509 ราคาข้าวเปลือกในพื้นที่มีราคาถึงเกวียนละ 1,000 บาท

การส่งเสริมของภาครัฐทำให้การทำนาของชาวนาในพื้นที่หันมาใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อตอบสนองการผลิตเพื่อการขายมากขึ้น โดยในช่วงปี พ.ศ. 2511 – 2520 ชาวนามีการปรับตัวเข้าหาเทคโนโลยีการผลิตใหม่ ๆ โดยใช้เครื่องจักรเพื่อเร่งให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น ชาวนาเริ่มใช้รถแทรกเตอร์ในการไถนาหรือมีชาวนาบางรายที่มีที่นาจำนวนมากจะซื้อรถแทรกเตอร์ใช้เอง พร้อมทั้งรับจ้างไถนาให้กับชาวนาคนอื่น ๆ ด้วย จนประมาณปี พ.ศ. 2515 เริ่มมีการใช้รถไถเดินตาม หรือ “รถลูกหมา” ซึ่งเข้ามามีบทบาทในการทำนามากขึ้นจนมีการใช้อย่างแพร่หลาย เนื่องจากประสิทธิภาพของรถไถเดินตามทำให้สามารถแก้ปัญหาขาดแคลนแรงงาน ทำให้ชาวนาสามารถลดเวลาในการผลิตข้าวได้มากขึ้น และมีผลผลิตที่เพิ่มขึ้น บทบาทของการแลกเปลี่ยนแรงงานโดยการไ้ระบบความสัมพันธ์แบบ “ออกปาก” “ขอแรง” และการใช้แรงงานวัวและควายในการทำนาจึงลดลง และหายไปในที่สุด

ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน วิธีการผลิตข้าว และรายได้ของชาวนา โดยเฉพาะผู้ที่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้เร็ว จะมีการทำนาแบบเข้มข้นมากขึ้น ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น และเริ่มเสี่ยงต่อการขาดทุน โดยเฉพาะในช่วงที่ราคาข้าวตกต่ำ ปรากฏการณ์เหล่านี้เริ่มปรากฏให้เห็นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา

ยุคที่สอง ยุคการพัฒนาอาชีพในชุมชน (พ.ศ. 2520 – พ.ศ. 2540)

เมื่อปี พ.ศ. 2515 มีการสร้างถนนขึ้น (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 408 ในปัจจุบัน) ทำให้เกิดการเวนคืนที่ดินเพื่อทำถนน ทำให้เกิดการกระจายตัวของประชาชนออกนอกกรอบมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการตั้งถิ่นฐานประชาชนมักจะอาศัยใกล้กับแหล่งน้ำ เพื่อเหมาะแก่การประกอบอาชีพ หรือการทำมาหากินของคนในสมัยนั้น แม้การกระจายตัวของผู้คนจะออกนอกกรอบมากขึ้น แต่การประกอบอาชีพหลักของคนในพื้นที่ยังเป็นการทำการเกษตร และเนื่องจากตำบลท่าเรือเป็นพื้นที่รับน้ำจากเทือกเขานครศรีธรรมราช และเป็นพื้นที่ที่มีแหล่งน้ำธรรมชาติหลายสาย ทำให้มักจะเกิดเหตุการณ์น้ำท่วมอยู่บ่อยครั้ง เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ มักจะเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและในยุคนี้ คือ การนำเครื่องจักรเข้ามาใช้ในการผลิตแทนแรงงานจากสัตว์เลี้ยวมากขึ้น เพื่อช่วยในการประกอบอาชีพของคนในชุมชนให้มีความรวดเร็วขึ้น และช่วยผ่อนแรงระหว่างการทำงาน จากพัฒนาการการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ในการทำการเกษตรของคนในพื้นที่ เริ่มต้นจากการใช้แรงงานสัตว์ในการไถนา ต่อมาได้การใช้เครื่องจักรแทนการใช้แรงงานสัตว์ โดยมีการใช้รถไถในการท่นแรงระหว่างการทำงาน

การว่างเว้นหลังจากการทำนาของชาวบ้านตำบลท่าเรือจะทำงานรับจ้าง และค้าขายควบคู่ไปด้วย แต่การทำแบบนี้ก็จะมีการทำกันเป็นส่วนน้อย ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ทำให้เกิดการลักเล็กขโมยน้อยขึ้นในชุมชนอย่างชุกชุม

ทำให้เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2520 ได้มีหน่วยงานรัฐ ร่วมกับสภาตำบลท่าเรือ กระตุ้นให้ชาวบ้านรวมตัวกันประกอบอาชีพเสริม โดยการประสานงานติดต่อกับนายเคลือบ ทองอ่อน ซึ่งเป็นผู้ริเริ่ม และชำนาญ ด้านการทำผลิตภัณฑ์จากย่านลิเภาในตำบลท่าเรือ เป็นผู้ทำการสอนการทำผลิตภัณฑ์จากย่านลิเภาให้แก่ชาวบ้านผู้สนใจ เมื่อผลิตภัณฑ์เป็นที่ต้องการของท้องตลาด ทำให้ชาวบ้านมีการตื่นตัว และเริ่มทำผลิตภัณฑ์จากย่านลิเภาเป็นอาชีพรอง เพิ่มรายได้แก่ครอบครัวมากขึ้น ต่อมาได้มีการสนับสนุนจากกรมพัฒนาชุมชน ในการ

ฝึกอบรมเพิ่มพูนทักษะ และรูปแบบของผลิตภัณฑ์ ชาวบ้านได้ยึดเป็นอาชีพเสริมในการหารายได้แก่ครอบครัวเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2521 เริ่มมีการเริ่มต้นทำสวนปาล์มน้ำมัน โดยมีนายบุตร พจนอารี นำการทำสวนปาล์มน้ำมันเข้ามาในพื้นที่ เป็นทางเลือกให้กับเกษตรกรมากขึ้น เนื่องจากการทำสวนปาล์มลงทุนเพียงครั้งเดียว สามารถเก็บผลผลิตได้เป็นระยะเวลานาน ต่างจากการทำนาที่ต้องทำเป็นประจำทุกปี การเปลี่ยนแปลงการเกษตรของคนในพื้นที่ที่มีความหลากหลาย ได้แก่ มีการทำนาร่วมกับการทำสวนปาล์ม เปลี่ยนการทำนาเป็นการทำสวนปาล์ม 100% หรือยังคงทำนาเพียงอย่างเดียวต่อไป ซึ่งการเข้ามาของการทำสวนปาล์มกลายเป็นทางเลือกให้กับคนในพื้นที่ตำบลท่าเรือเพิ่มมากขึ้น

การทำนาข้าวในพื้นที่เริ่มประสบปัญหาหนัก เมื่อปี พ.ศ. 2531 เนื่องจากฝนไม่ตกตรงตามฤดูกาลเกิดน้ำท่วมหนักในพื้นที่ ทำให้ไร่นาได้รับความเสียหายเป็นจำนวนมาก ประกอบกับราคาข้าวในท้องตลาดตกต่ำ การทำนาจึงต้องหยุดชะงักลง ชาวนาเริ่มเคลื่อนย้ายครัวเรือนหนีไปหาที่ดินปลูกยางพารา และค่อยๆ หายหายพอกนอกพื้นที่ ทำให้เกิดนาร้างเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีคนเรียกยุคนั้นว่ายุคของการ “หนีนาหาสวน” ซึ่งพื้นที่ที่ย้ายออกไปมักจะเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับการทำสวน เช่น การทำสวนยางพารา ยกตัวอย่างพื้นที่ที่ย้ายไป ได้แก่ อ. พระแสง จ. สุราษฎร์ธานี, จังหวัดกระบี่, จังหวัดพังงา เป็นต้น

ในระยะเวลาช่วง พ.ศ. 2535 – 2540 จนปัจจุบันการทำเกษตรของคนในตำบลท่าเรือส่วนใหญ่เป็นการทำสวนปาล์มน้ำมัน ส่วนการทำนาลดน้อยลงจากในอดีต หรือคิดเป็นประมาณ 10 % ที่หลงเหลืออยู่ จากปัจจัยและสาเหตุดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นว่าพัฒนาการของชุมชนในช่วงนี้จะมีความหลากหลายของการประกอบอาชีพของคนชุมชน เกิดการสร้างอาชีพเสริม เกิดการพัฒนาอาชีพเดิมของตนเองให้มั่นคงและประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น

ยุคที่สาม ยุคการพัฒนาการปรับตัวเข้าสู่ปัจจุบัน (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน)

จากเหตุการณ์วิกฤตทางเศรษฐกิจ ทำให้ผู้คนเริ่มกลับมาทำมาหากินที่บ้านเพิ่มมากขึ้น นั่นคือการเข้ามาทำเกษตรกรรม การเข้ามาของการทำสวนปาล์มซึ่งในขณะนั้นได้ผลตอบแทนสูง ทำให้การใช้ประโยชน์ที่ดินของคนในพื้นที่เริ่มเปลี่ยนไป จากการใช้พื้นที่ดินสำหรับการทำนาเป็นส่วนใหญ่ ได้เปลี่ยนเป็นพื้นที่ของสวนปาล์มน้ำมันแทน เกิดการเปลี่ยนแปลงพื้นที่นาเป็นพื้นที่สวน เนื่องจากการทำนาจะให้ผลผลิตในรอบปี และจะต้องปลูกใหม่ในทุก ๆ ปี แต่การทำสวนจะเป็นการลงทุนครั้งเดียว เมื่อผลผลิตเจริญเติบโตเต็มที่ สามารถเก็บผลผลิตได้ระยะยาว ทำให้คนส่วนใหญ่จึงหันมาทำสวนปาล์มน้ำมันกันมากขึ้นจากในอดีตจำนวนมาก การพัฒนาคมนาคมในชุมชนก็มีการเปลี่ยนแปลงขึ้น มีการขยายเส้นทางคมนาคมจากถนน 2 เลน ได้สร้างถนนเป็นถนน 4 ช่องทางจราจร ในปี พ.ศ. 2553 การขยายตัวของเมืองที่แสดงให้เห็นในปัจจุบันมีการพัฒนาจากชุมชนชนบทในอดีตมากขึ้น จากชุมชนที่เน้นการเกษตร เลือกสร้างที่อยู่อาศัยใกล้แหล่งน้ำ ได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นชุมชนเมืองมากขึ้น และปัจจุบันมีการก่อสร้างประตูระบายน้ำ คลองท่าเรือ - หัวตรุด ตามโครงการบรรเทาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราชอันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้นในพื้นที่ตำบลท่าเรือ เพื่อแก้ไขปัญหา น้ำท่วมในจังหวัดนครศรีธรรมราช และเก็บกักน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง

การเปลี่ยนแปลงที่แสดงให้เห็นถึงการขยายตัวของเมือง

1. การก่อสร้างถนน ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 408 เริ่มต้นก่อสร้างถนนจากการบุกเบิกพื้นที่ ในปี พ.ศ. 2515 ต่อมา มีการขยายเส้นทางจากถนน 2 ช่องทางจราจร เป็น 4 ช่องทางจราจร ในปี พ.ศ. 2553
2. การก่อสร้างถนนลาดยางแอสฟัลติกที่คอนกรีตบริเวณสามแยกนาหลวง ให้เป็นสี่แยกนาหลวง เชื่อมกับถนนชลประทานสายบ้านบางเตย - บ้านสุขสมบูรณ์ ระยะทาง 1,300 เมตร เพื่อให้การใช้ถนนสาย สามารถลดความแออัดของรถที่สี่แยกหัวถนนในช่วงชั่วโมงเร่งด่วนได้
3. บางพื้นที่ในตำบลท่าเรือมีการพัฒนาพื้นที่จากที่ดินว่างเปล่า หรือพื้นที่เกษตรที่รกร้าง มาสร้างเป็น พื้นที่คอนกรีต และแบ่งล็อก สำหรับการสร้างบ้าน ซึ่งลักษณะนี้ค่อนข้างจะเปลี่ยนแปลงให้เป็นชุมชนเมือง มากขึ้น และที่การสร้างหอพักเพิ่มขึ้น สำหรับรองรับนักเรียน นักศึกษาที่เรียนอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง
4. มีการก่อสร้างประตูประบายน้ำ คลองท่าเรือ - หัวตรุด ตามโครงการบรรเทาอุทกภัยเมือง นครศรีธรรมราชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีเหตุผลและความจำเป็นเนื่องจากพื้นที่เศรษฐกิจของจังหวัด นครศรีธรรมราชเป็นชุมชนเมืองที่มีราษฎรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น และมีลักษณะพื้นที่ทอดยาวขวางทิศ ทางการไหลในแนวทิศเหนือ - ใต้ เมื่อเกิดฝนตกหนักในบริเวณเทือกเขานครศรีธรรมราชจะมีปริมาณน้ำ จำนวนมากไหลผ่านเข้าตัวเมืองประกอบกับชุมชนเมืองมีการพัฒนาพื้นที่เป็นอย่างมาก ทำให้เกิดการบุกรุก แนวเขตคลองธรรมชาติ ส่งผลให้เขตคลองธรรมชาติมีขนาดเล็กลงและตื้นเขิน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการ ระบายน้ำออกสู่ทะเล ทำให้พื้นที่เขตเทศบาลนครศรีธรรมราช และบริเวณใกล้เคียงเกิดปัญหาอุทกภัยซ้ำซาก เป็นประจำทุกปี

การจัดการทรัพยากรชุมชนที่นำไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่า ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัด นครศรีธรรมราช

จากพัฒนาการของชุมชนแสดงถึงปัจจัยหลากหลายด้านที่ทำให้ชุมชนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตามยุค สมัยดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงของระบบการเกษตรจากแบบยังชีพเป็นการเกษตรแบบพาณิชย์ รูปแบบการเกษตรที่มีการเปลี่ยนแปลงจากการทำนามาเป็นการทำสวนเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน ของคนในชุมชนที่เกิดจากการขยายตัวของเมือง และเข้ามาของภาครัฐ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้สามารถ สังเคราะห์ข้อมูลออกมาได้ดังต่อไปนี้

1. การประยุกต์ใช้แนวคิดเกษตรอินทรีย์

พัฒนาการการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันในการทำการเกษตรของคนใน พื้นที่ เริ่มต้นจากระบบการผลิตแบบยังชีพต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตเป็นการเกษตรแบบพาณิชย์ ตามยุคสมัย การผลิตแบบยังชีพเป็นการผลิตเพื่ออุปโภคบริโภคในครัวเรือน แต่การเกษตรแบบพาณิชย์เป็น การผลิตเพื่อพาณิชย์ จึงมีความต้องการที่จะให้ได้ผลผลิตจำนวนมาก นั่นคือสาเหตุของการนำสารเคมีเข้ามา ใช้ในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร เช่น การใช้ปุ๋ยในการเร่งการเจริญเติบโตของพืช การใช้ปุ๋ยในการเร่ง ผลผลิต และอำนวยความสะดวกในการทำการเกษตร เช่น การใช้ยาปราบศัตรูพืช เพื่อแก้ปัญหาวัชพืช อีก หนึ่งประเด็นคือภาวะการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อระบบการผลิตการเกษตร

การทำเกษตรอินทรีย์ เป็นการลดใช้สารเคมี เพื่อให้เกิดผลที่ดีขึ้นต่อคุณภาพชีวิตของผู้บริโภค ซึ่งการทำเกษตรอินทรีย์จะเน้นการผลิตที่สอดคล้องกับวิถีธรรมชาติ การอนุรักษ์ธรรมชาติและระบบนิเวศ และการอนุรักษ์ทรัพยากรและสภาพแวดล้อม เนื่องจากผลกระทบของเกษตรที่ใช้สารเคมีต่าง ๆ ที่มีต่อทรัพยากรและสภาพแวดล้อม เช่น ความเสื่อมโทรมของดิน การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นต้น ดังนั้นการใช้ประโยชน์ที่ดินของตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ควรมีการนำแนวคิดเกษตรอินทรีย์เข้ามาใช้ในการทำการเกษตร เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่าที่สุด

2. การจัดการพื้นที่เกษตรแบบผสมผสาน เพื่อให้เกิดการใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน

จากการประกอบอาชีพของคนในพื้นที่ ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม เริ่มต้นจากการทำนา ต่อได้มีการทำสวนปาล์มน้ำมันเพิ่มมากขึ้นในระยะเวลาช่วง พ.ศ. 2535 – 2540 จนปัจจุบันการทำเกษตรของคนในตำบลท่าเรือส่วนใหญ่เป็นการทำสวนปาล์มน้ำมัน ส่วนการทำนาลดน้อยลงจากในอดีต

การเปลี่ยนแปลงพื้นที่นาเป็นพื้นที่สวน เนื่องจากการทำนาจะให้ผลผลิตในรอบปี และจะต้องปลูกใหม่ในทุก ๆ ปี แต่การทำสวนจะเป็นการลงทุนครั้งเดียว เมื่อผลผลิตเจริญเติบโตเต็มที่ สามารถเก็บผลผลิตได้ระยะยาว ทำให้คนส่วนใหญ่จึงหันมาทำสวนปาล์มน้ำมันกันมากขึ้น

แนวทางการจัดการทรัพยากรให้เกิดคุณค่าโดยการจัดพื้นที่การเกษตรเป็นระบบเกษตรแบบผสมผสาน เป็นการทำการเกษตรให้อยู่ในพื้นที่เดียวกันภายใต้การเกื้อกูลกันของพืช - พืช หรือพืช - สัตว์ เพื่อเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีความสมดุลของสภาพแวดล้อม และเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ โดยทำการเกษตรอย่างหลากหลายที่สามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่เพื่อลดความเสี่ยงจากการผลิต ลดการพึ่งพิงเงินทุน ปัจจัยการผลิตและอาหารจากภายนอก นำเศษพืชและมูลสัตว์ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในไร่นาและทำให้ผลผลิตและรายได้เพิ่มขึ้นระบบการผลิต

3. การวางผังเมือง เพื่อรับมือกับการขยายตัวของเมือง

การขยายตัวของเมืองที่แสดงให้เห็นในปัจจุบัน คือ ตำบลท่าเรือมีการพัฒนาจากชุมชนชนบทในอดีตมากขึ้น จากชุมชนที่เน้นการเกษตร เลือกรสร้างที่อยู่อาศัยใกล้แหล่งน้ำ ได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นชุมชนเมืองมากขึ้น

ตำบลท่าเรือมีรูปแบบการขยายตัวของเมืองในลักษณะรูปแบบขยายตัวในแนวยาว (Linear Pattern) เป็นรูปแบบการขยายตัวที่มีพัฒนาการมาจากการตั้งถิ่นฐานตามแนวเส้นทางคมนาคม หรือเมืองที่มีตั้งอยู่บริเวณที่ราบ ระหว่างหุบเขา ริมน้ำ ซึ่งการขยายตัวถูกจำกัดด้วยลักษณะทางด้านกายภาพ ยกตัวอย่างลักษณะการขยายตัวของเมือง ดังนี้ เป็นรูปแบบการขยายตัวของการเชื่อมโยงกลุ่มเมืองขนาดเล็ก ๆ เข้าด้วยกันด้วยเส้นทางเดียว และเป็นรูปแบบการเชื่อมโยงกลุ่มเมืองเข้าด้วยกันด้วยเส้นทางสายหลัก และมีเส้นทางย่อยตัดแยกเข้าสู่กลุ่มเมืองเล็ก ๆ ที่อยู่ลึกเข้าไป

จากรูปแบบการขยายตัวของเมืองในลักษณะแนวยาว มีลักษณะที่สอดคล้องกับการคมนาคมในตำบลท่าเรือ ที่มีการใช้การคมนาคมทางบกเป็นสำคัญในการติดต่อ และขนส่งผลผลิตทางการเกษตรออกสู่ตลาด ได้แก่ การคมนาคมติดต่อกับอำเภอใกล้เคียง ใช้เส้นทางสายหลักในตำบล เช่น ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 408 รวมทั้งมีเส้นทางเชื่อมต่อการคมนาคมติดต่อภายในตำบล และการบริการมีรถประจำทางวิ่งผ่านใน

ถนนสายหลักซึ่งผ่านหลายหมู่บ้านในตำบลสำหรับหมู่บ้านอื่น ๆ มีรถจักรยานยนต์ให้บริการตามบริเวณแยกเข้าหมู่บ้าน

จากรูปแบบลักษณะการตั้งถิ่นฐานในตำบลท่าเรือ ควรมีการศึกษาแนวทางการวางผังเมือง เพื่อให้สอดคล้องกับการขยายตัวของเมืองที่เกิดขึ้นในอนาคต เนื่องจากปัจจุบันชุมชนค่อนข้างมีการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น

4. การจัดการน้ำโดยชุมชนมีส่วนร่วม

ปัจจุบันมีการก่อสร้างประตูประบายน้ำ คลองท่าเรือ - หัวตรุด ตามโครงการบรรเทาอุทกภัยเมืองนครศรีธรรมราชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีเหตุผล และความจำเป็นเนื่องจากพื้นที่เศรษฐกิจของจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นชุมชนเมืองที่มีราษฎรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น และมีลักษณะพื้นที่ทอดยาวขวางทิศทางการไหลในแนวทิศเหนือ - ใต้ เมื่อเกิดฝนตกหนักในบริเวณเทือกเขานครศรีธรรมราชจะมีปริมาณน้ำจำนวนมากไหลผ่านเข้าตัวเมืองประกอบกับชุมชนเมืองมีการพัฒนาพื้นที่เป็นอย่างมาก ทำให้เกิดการบุกรุกแนวเขตคลองธรรมชาติ ส่งผลให้เขตคลองธรรมชาติมีขนาดเล็กลงและตื้นเขิน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการระบายน้ำออกสู่ทะเล ทำให้พื้นที่เขตเทศบาลนครศรีธรรมราช และบริเวณใกล้เคียงเกิดปัญหาอุทกภัยซ้ำซากเป็นประจำทุกปี

การจัดทำโครงการในครั้งนี้ตามแนวคิดของภาครัฐต้องการให้เกิดการบรรเทาอุทกภัยในเขตเมืองนครศรีธรรมราช และลดพื้นที่น้ำท่วมได้ประมาณร้อยละ 90 ของการเกิดน้ำท่วมใหญ่จังหวัดนครศรีธรรมราชเมื่อปี 2554 ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ 12 ตำบล ในเขตเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช และพื้นที่ใกล้เคียง คิดเป็นครัวเรือน 32,253 ครัวเรือน และสามารถเก็บกักน้ำต้นทุน เพื่อกิจกรรมการใช้น้ำในด้านต่าง ๆ ในฤดูแล้งประมาณ 5.5 ล้านลูกบาศก์เมตร และมีพื้นที่รับประโยชน์อยู่บริเวณสองฝั่งคลองระบายน้ำ ประมาณ 17,400 ไร่

มุมมองของคนในชุมชนปัจจุบันค่อนข้างเชื่อมั่นว่าโครงการจะสามารถแก้ปัญหาอุทกภัยในจังหวัดนครศรีธรรมราชได้ จึงมีความคาดหวังกับโครงการนี้ว่าจะเป็นประโยชน์แก่ชุมชนเพิ่มมากขึ้น นั่นคือ การที่คนในชุมชนมีน้ำสำรอง และสามารถดึงน้ำนั้นมาใช้ประโยชน์ในการอุปโภคบริโภค หรือใช้ในการทำการเกษตรได้ ในช่วงฤดูแล้ง/ช่วงที่มีน้ำน้อยได้ สำหรับผลกระทบที่เกิดขึ้นจะเป็นการสูญเสียพื้นที่สำหรับการทำมาหากินของชาวบ้านหรือพื้นที่ทำการเกษตรสำหรับคนที่อยู่ในเขตพื้นที่การก่อสร้าง

จากการก่อสร้างประตูประบายน้ำควรนำไปสู่สิทธิในการจัดการทรัพยากรน้ำโดยคนในชุมชนในการต่อรองกับอำนาจรัฐ หากการก่อสร้างไม่ได้ก่อให้เกิดชุมชนได้รับประโยชน์จากการจัดสรรทรัพยากร และไม่สามารถเข้าถึงได้ เนื่องจากการจัดการทรัพยากรน้ำมีความเกี่ยวข้องกับการทำการเกษตร ดังนั้นการเข้าถึงสิทธิในการจัดการทรัพยากรควรเริ่มต้นจากการส่งเสริมให้เกษตรกรมีความเข้าใจคุณค่าของการทำเกษตรแบบพอเพียง มีการพัฒนาพื้นที่ร่วมกับการอนุรักษ์พื้นที่ธรรมชาติที่คงเหลืออยู่

สรุปผลและอภิปรายผล

จากพัฒนาการชุมชนของตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จะแสดงถึงยุคที่สำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการเกษตร จึงนำมาสู่การแบ่งยุคเป็น 3 ยุค ดังนี้ ยุคที่หนึ่ง ยุคพัฒนาระบบการทำนาเพื่อการพาณิชย์ (ปี พ.ศ. 2500 – 2520) ยุคที่สอง ยุคการพัฒนาอาชีพในชุมชน (พ.ศ. 2520 – พ.ศ. 2540) และยุคที่สาม ยุคการพัฒนาการปรับตัวเข้าสู่ปัจจุบัน (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน) ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์กับเงื่อนไขต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นระบบการผลิต หรือการใช้เทคโนโลยี จึงมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของสมยศ ท่งหั่ว (2536) เนื่องจากการใช้วิวัฒนาการของระบบการเกษตรมาใช้ในการแบ่งยุคพัฒนาการของชุมชน แต่ละยุคจะเกี่ยวกับระบบการผลิตเกษตรในชุมชน โดยเปลี่ยนจากระบบเกษตรแบบยังชีพมาเป็นระบบเกษตรแบบพาณิชย์ หรือเปลี่ยนจากการใช้เครื่องมือแบบภูมิปัญญามาเป็นการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการผลิต

การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของคนในชุมชนตำบลท่าเรือจะมีการใช้ประโยชน์จากที่ดินและทรัพยากรน้ำ เนื่องจากการประกอบอาชีพของคนในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นการทำเกษตร จึงเกิดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเหล่านั้น และอีกหนึ่งอาชีพเสริมของคนในชุมชนคือการทำผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานจากย่านลิเภา เพราะในอดีตตำบลท่าเรือเป็นพื้นที่ที่มีย่านลิเภาเป็นจำนวนมาก และได้มีการเรียนรู้ในการทำผลิตภัณฑ์จนกลายเป็นอาชีพเสริมให้กับคนในชุมชน มีความสอดคล้องกับวิจัยของจรรยาพร ชาวขัด (2549) การใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยสามารถจำแนกได้ดังนี้ ปัจจัยทางกายภาพ ได้แก่ แหล่งน้ำ และสภาพภูมิประเทศ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การคมนาคม และการถือครองที่ดิน และปัจจัยทางสังคม ได้แก่ วัฒนธรรม และประเพณี ซึ่งสิ่งที่แตกต่างจากงานวิจัย คือ ปัจจัยทางสังคมในเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลท่าเรือไม่ได้มีความแตกต่างเรื่องชาติพันธุ์ ทำให้ปัจจัยการใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากรในประเด็นนี้ไม่ได้มีความสอดคล้องกัน

พัฒนาการของชุมชนตำบลท่าเรือมีความแตกต่างไปจากในอดีต หรือการเปลี่ยนแปลงของลักษณะชุมชน นั่นคือ ตำบลท่าเรือมีการพัฒนาจากชุมชนที่เน้นการเกษตร เลือกรสร้างที่อยู่อาศัยใกล้แหล่งน้ำ เพื่อการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำได้ง่าย ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นชุมชนเมืองมากขึ้น โดยการเลือกรสร้างที่อยู่อาศัยของคนในปัจจุบันมักจะสร้างที่อยู่อาศัยตามแนวเส้นทางการคมนาคม เพื่อให้การสัญจรได้อย่างสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น มีความสอดคล้องกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการใช้ที่ดินและการขยายตัวของเมืองของ Ernest W. Burgess (1929) โดยรูปแบบการขยายตัวของเมืองในลักษณะแนวยาว เป็นรูปแบบการขยายตัวที่มีพัฒนาการมาจากการตั้งถิ่นฐานตามแนวของเส้นทางคมนาคม หรือเมืองมีที่ตั้งอยู่บริเวณริมน้ำ การขยายตัวจะถูกจำกัดด้วยลักษณะทางกายภาพ โดยมีรูปแบบเป็นการขยายตัวจากการเชื่อมโยงกลุ่มเมืองขนาดเล็ก ๆ เข้าด้วยกันด้วยเส้นทางเดียว และเป็นรูปแบบการเชื่อมโยงกลุ่มเมืองเข้าด้วยกันด้วยเส้นทางสัญจรหลัก และมีเส้นทางย่อยตัดแยกเข้าสู่กลุ่มเมืองเล็ก ๆ ที่อยู่ลึกเข้าไปในแผ่นดิน ซึ่งลักษณะการขยายตัวของเมืองเป็นไปในลักษณะเดียวกับตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราชดังที่กล่าวไปเบื้องต้น

ข้อเสนอแนะ

1. พัฒนาการของชุมชนมีผลต่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ดังนั้นการจะดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรของชุมชน ควรจะมีการศึกษาถึงวิถีของชุมชนที่มีผลต่อการจัดการทรัพยากรในชุมชน
2. กรมผังเมือง หรือ หน่วยงานท้องถิ่น ควรมุ่งเน้นการศึกษาและวางแผนการรับมือกับการขยายตัวของเมืองเพื่อรองรับการขยายตัวในอนาคตของตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. การศึกษาการวิจัยในครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์การจัดการทรัพยากรชุมชนที่นำไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่า จากการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงของเมือง ซึ่งความเป็นจริงการเปลี่ยนแปลงของเมือง อาจขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ ด้าน เช่น ปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ดังนั้นการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของเมืองควรพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ เพิ่มเติม

เอกสารอ้างอิง

- จรรยาพร ชาวขัด. (2549). การใช้ประโยชน์และการจัดการทรัพยากรที่ดินของบ้านงาแมงและขุนสาบ ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ วท.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- มรกต วรชัยรุ่งเรือง. **ภูมิศาสตร์เมือง**. (ม.ป.ป.). สาขาวิชาภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.
- สนธยา พลศรี. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. (2548). พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์
- สมยศ พุ่มหว่า. พลวัตของสังคมเกษตรบริเวณเขตชายฝั่งอ่าวปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช. (2536). ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์